

Δέσποινα Σανούδου

Επίκουρη καθηγήτρια Ιατρικής Σχολής Αθηνών, ερευνήτρια Φαρμακογονιδιωματικής

«ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΕΘΑΙΝΟΥΝ ΑΠΟ ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΦΑΡΜΑΚΩΝ»

ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ

Η

Δέσποινα Σανούδου είναι ομιλήτρια στο σημερινό TED MED στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση με θέμα «Όταν τα φάρμακα δεν δουλεύουν». Ως επίκουρη καθηγήτρια στο εργαστήριο Φαρμακολογίας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, ηγείται μιας από τις λίγες ερευνητικές ομάδες στη χώρα μας, στο καινοτόμο πεδίο της φαρμακογονιδιωματικής, που ανοίγει το δρόμο στην εξειδικευμένη θεραπεία και σε πιο αποτελεσματικά φάρμακα. Οι μελέτες της έχουν οδηγήσει σε σειρά σημαντικών ανακαλύψεων που έχουν δημοσιευτεί σε πάνω από 80 επιστημονικά άρθρα και βιβλία, 140 ομιλίες και 160 γραπτές ανακοινώσεις σε επιστημονικά συνέδρια παγκοσμίως. Η κ. Σανούδου σπούδασε μοριακή βιολογία στο πανεπιστήμιο του Hertfordshire, έκανε το διδακτορικό της, ειδικεύτηκε στην κλινική μοριακή διαγνωστική στο Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ και έγινε λέκτορας στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ σε ηλικία 27 ετών. Αλλά αποφάσισε να επιστρέψει και να κυνηγήσει τα όνειρά της στην Ελλάδα.

Στον 21ο αιώνα, τα φάρμακα τελικά δουλεύουν ή δεν δουλεύουν; Αν δει κανείς τις διεθνείς μελέτες για την αποτελεσματικότητα, ο μέσος όρος είναι ότι σχεδόν τα μισά φάρμακα είναι αποτελεσματικά στο περίπου 50% των ασθενών. Τα άλλα μισά έχουν είτε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα είτε πολύ μικρότερη.

Και όσα φάρμακα είναι αποτελεσματικά προκαλούν παρενέργειες και άλλα δεινά; Κάθε χρόνο καταγράφονται εκατοντάδες χιλιάδες θάνατοι στην Ευρώπη και την Αμερική από παρενέργειες φαρμάκων - και όχι από την ίδια την ασθένεια.

Εγινε γνωστή όχι μόνο για την επιστημονική της έρευνα πάνω στα «εξατομικευμένα» φάρμακα, αλλά και επειδή είχε απορριφθεί από 88 πανεπιστήμια, για να διακριθεί τελικά στο Κέμπριτζ και το Χάρβαρντ. Τα υπόλοιπα μας τα λέει η ίδια.

Αρα, για τους ασθενείς η απόφαση να πάρουν ένα φάρμακο είναι ρώσικη ρουλέτα; Ίσως αυτή η έκφραση είναι λίγο βαριά. Αλλά είναι γεγονός πως σε πολλά φάρμακα προσπαθούμε ακόμη να καταλάβουμε γιατί κάποιοι ανταποκρίνονται διαφορετικά. Σε κάποιους ασθενείς μπορεί να έχουμε κυρίως την αποτελεσματικότητα, σε κάποιους να έχουμε και παρενέργειες, και σε κάποιους να έχουμε μόνο τις παρενέργειες χωρίς την αποτελεσματικότητα.

Γιατί οι ασθενείς έχουν διαφορετικές αντιδράσεις στα φάρμακα; Υπάρχει μία παράμετρος, που αυτήν τη στιγμή διερευνάται περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη διεθνώς, και αφορά στη μοναδικότητα κάθε ανθρώπου, που οφείλεται στο γενετικό του υλικό. Το DNA μας, που βρίσκεται σε όλα μας τα κύτταρα, δεν προσδιορίζει μόνο την προδιάθεσή μας στην εμφάνιση διαφορετικών ασθενειών, αλλά επηρεάζει και το πώς θα ανταποκριθούμε στα φάρμακα.

Οπότε στο μέλλον θα υπάρχουν εξειδικευμένα φάρμακα ανάλογα με τα γονιδιά μας; Δεν θα υπάρχουν διαφορετικά φάρμακα για κάθε άτομο, αλλά θα μπορούμε να διαλέγουμε το καταλληλότερο φάρμακο για κάθε άτομο με μια γενετική εξέταση.

Πόσο... κοντά είναι το μέλλον; Για κάποια, πολύ λίγα, φάρμακα -αντικαρκινικά ή για το AIDS- είναι ήδη πραγματικότητα και εφαρμόζεται στην κλινική πράξη και στην Ελλάδα. Διότι, αλλιώς, ή το φάρμακο δεν θα είναι καθόλου αποτελεσματικό σε κάποια άτομα ή οι ανεπιθύμητες ενέργειες μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη ζωή τους.

Πραγματοποιούνται στη φτωχή Ελλάδα του ΕΟΠΥΥ εξετάσεις γενετικής; Ήδη γίνονται εξετάσεις, μόνο που δυστυχώς επιβαρύνουν τους ασθενείς. Παρόλο που για κάποια φάρμακα τα Ταμεία δηλώνουν ότι το φάρμακο αυτό... δεν το καλύπτουν, εάν ο ασφαλισμένος δεν έχει κάνει τη φαρμακογενετική εξέταση, η οποία μπορεί να ξεπερνά και τα 1.000 ευρώ. Περνάμε σε μια καινούργια εποχή στον κόσμο της ιατρικής περίθαλψης και έρχονται στην επιφάνεια πολλά τέτοια οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα. **Και η Ελλάδα πόσο μπροστά είναι σε αυτή την καινούργια εποχή στον τομέα της έρευνας;** Δεν μένουμε πίσω. Προχωράμε. Σίγουρα είναι δύσκολο όμως, νομίζω ότι υπάρχει μια μεγάλη παρεξήγηση ως προς το εάν διεξάγεται έρευνα στην Ελλάδα. Ναι! Κάνουμε έρευνα στην Ελλάδα! Υπάρχουν πολλοί, ο καθένας κρυμμένος στο εργαστήριό του, που «σκοτώνεται» για να μπορεί να παράγει

ποιοτική δουλειά και να συμμετέχει σε διεθνή ανταγωνιστικά προγράμματα.

Δεν μένουμε όμως πίσω ως χώρα, όταν οι ερευνητές στον πρωτοπόρο τομέα της φαρμακογονιδιωματικής μετριοιούνται στα δάχτυλα; Οχι, προχωράμε. Η έρευνα είναι κάτι διεθνές. Δεν έχει σύνορα. Δεν είναι ότι, επειδή κάτι ανακαλύφθηκε στην Αμερική, δεν θα έρθει εδώ. Τα πεδία αιχμής έχουν την τάση να μεταδίδονται πάρα πολύ γρήγορα. Και σήμερα μπορεί να είμαστε τέσσερις-πέντε, αλλά σε πολύ λίγα χρόνια θα είμαστε πολύ περισσότεροι.

Όταν οι περισσότεροι νέοι επιστήμονες εγκαταλείπουν τη χώρα; Η μεγαλύτερη πληγή του τόπου μας κατά τη γνώμη μου -μεγαλύτερη και από τα χρέη- είναι η απώλεια ανθρώπινου δυναμικού. Είναι οι άνθρωποι που φεύγουν στο εξωτερικό προκειμένου να εξασφαλίσουν μια πορεία που να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες και τις ικανότητές τους. Εάν χάσουμε όλους αυτούς τους νέους ανθρώπους, δεν θα έχουμε μόνο ένα μαύρο παρόν, αλλά και ένα μαύρο μέλλον.

Εσείς μετανιώσατε που επιστρέψατε; Οχι, δεν μετάνιωσα. Αλλά βασανίστηκα πάρα πολύ. Στην Ελλάδα χρειάζεται πολύ μεγαλύτερη επιμονή και κόπος για να πετύχεις το αυτονότο, από το να μπεις στο Κέμπριτζ ή στο Χάρβαρντ. Αλλά είναι μεγάλη ικανοποίηση να στήνεις πράγματα στον τόπο σου.

Τι σας ενθάρρυνε να γίνετε ερευνήτρια; Λάτρεψα τη βιολογία, επειδή με είχε εμπνεύσει η καθηγήτρια που είχα στο σχολείο.

Το εκπαιδευτικό σύστημα βοηθάει; Νομίζω ότι το εκπαιδευτικό σύστημα, εάν μιλάμε για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, στερεί τους μαθητές από κάποιες ευκαιρίες να έρθουν σε επαφή με αυτό το άγνωστο γι' αυτούς πεδίο που λέγεται έρευνα. Προσωπικά, ενώ μου άρεσε η βιολογία, δεν θα την είχα ακολουθήσει, διότι δεν ήξερα καν τι δρόμοι ανοίγονταν μπροστά μου. Ο μόνος λόγος που σπούδασα βιολογία είναι επειδή απέτυχα να εισαχθώ στην ιατρική σχολή!

Μέσα από την αποτυχία ήρθε η επιτυχία; Αυτή η αποτυχία ίσως ήταν η μεγαλύτερη επιτυχία της ζωής μου. Και αυτός ήταν ο λόγος που ξεκινήσαμε το πρόγραμμα των σχολικών επισκέψεων στο Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών της Ακαδημίας Αθηνών. Επιστρέφοντας από την Αμερική, ένιωσα την ανάγκη να μεταδώσω στα παιδιά πολλά από αυτά που είχα μάθει και θα ήθελα να μου τα είχαν πει κι εμένα όταν ξεκινούσα.

Είναι αλήθεια ότι την αίτησή σας για μεταπτυχιακό απέρριψαν 88 πανεπιστήμια; Ναι. Με δέχτηκε μόνο ένα: το Κέμπριτζ! Τι να πω; Θαύμα; Το ότι με δέχτηκε τελικά το καλύτερο;

Και τι σας έκανε να επιμένετε εκεί όπου άλλοι θα τα είχαν παρατήσει; Δεν είχα κάτι να χάσω. Και ήξερα ότι αυτό ήθελα να κάνω. Γι' αυτό θεωρώ ότι το κυριότερο μήνυμα που μπορώ να διαδώσω στα παιδιά που περνούν από το διάβα μου είναι ότι δεν έχει σημασία τι θα επιλέξουν να κάνουν στη ζωή τους, αλλά αυτό που θα επιλέξουν πρέπει να το αγαπούν. Οχι επειδή έχει καλές προοπτικές κατά τα λεγόμενα... •

«Στην Ελλάδα χρειάζεται πολύ μεγαλύτερη επιμονή και κόπος για να πετύχεις το αυτονότο, από το να μπεις στο Κέμπριτζ ή στο Χάρβαρντ. Αλλά είναι μεγάλη ικανοποίηση να στήνεις πράγματα στον τόπο σου.»